

Литвинчук Олександр Іванович, доцент кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВНЕСЕННЯМ ВІДОМОСТЕЙ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, однак не пізніше ніж через 24 год після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати розслідування (ЄРДР).

У Кодексі не передбачено порядок відмови автору заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення у внесенні відомостей до ЄРДР, навіть якщо зі змісту таких заяви чи повідомлення можна одразу дійти висновку про відсутність обставин злочину. КПК України також не дозволяє здійснювати будь-яких перевірок викладених відомостей без внесення їх до ЄРДР.

Водночас у п. 5 розділу III Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС України від 6 листопада 2015 року № 1377, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 грудня 2015 року за № 1498/27943 [1], зазначено, що заяви і повідомлення, які надійшли до чергової частини органу поліції та в яких немає відомостей, які вказують на вчинення кримінального правопорушення, після їх реєстрації в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події за резолюцією начальника органу поліції можуть бути розглянуті згідно із Законом України «Про звернення громадян» або Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Таким чином, цей відомчий нормативний акт дозволяє працівникам поліції не вносити заяви або повідомлення осіб про кримінальні правопорушення до ЄРДР і проводити за ними перевірки відповідно до Закону України «Про звернення громадян», які можуть тривати протягом місяця, а за рішенням керівника органу поліції – до 45 днів.

Статистика свідчить, що 2016 року органами Національної поліції зареєстровано понад 6,2 млн заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події. Відомості, які містяться в близько 1,1 млн заяв і повідомлень (18,1 %), внесено до ЄРДР або приєднано до матеріалів досудового розслідування в кримінальних провадженнях, які вже розпочато за фактами вчинення злочинів, про які зазначають заявники. Інші заяви та повідомлення, які не містять відомостей, що вказують на ознаки кримінальних правопорушень, розглянуто в порядку, передбаченому Законом України «Про звернення громадян» або Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Така практика органів Національної поліції не влаштовує тих, хто вважає невнесення відомостей, які містяться в їхніх заявах, до ЄРДР порушенням чинного законодавства, ці особи оскаржують бездіяльність слідчих у судовому порядку. Наслідками таких оскаржень є, переважно, ухвали слідчих суддів, які зобов'язують слідчі органи розпочати досудове розслідування в кримінальних провадженнях за заявами або повідомленнями осіб про кримінальні правопорушення.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ), узагальнюючи практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування, вважає обґрунтованими дії слідчих суддів, які визнають протиправною бездіяльність слідчих і прокурорів щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, якщо заява, яка, на думку особи, що її подала, містила відомості про кримінальне правопорушення, однак була розглянута в порядку Закону України «Про звернення громадян». Відповідно до позиції ВССУ, «якщо зі звернення особи вбачається, що вона порушує перед органом досудового розслідування питання про вчинення кримінального правопорушення, ініціюючи здійснення ним дій, визначених КПК, то навіть за умови, що результати аналізу наведених особою відомостей свідчать про відсутність ознак складу злочину, такі відомості мають бути внесені до ЄРДР з подальшим закриттям кримінального провадження відповідно до ст. 284 КПК» [2].

Такі висновки ВССУ цілком відповідають вимогам КПК України, а в ст. 12 Закону України «Про звернення громадян» зазначено, що дія цього Закону не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, установлений кримінальним процесуальним законодавством [3].

Невирішеним залишається лише питання належної організації досудового розслідування в кримінальних провадженнях у разі забезпечення внесення відомостей, які містяться в усіх заявах і повідомленнях про кримінальні правопорушення, що надходять до органів Національної поліції, до ЄРДР.

Знову слід звернутися до статистики. Середнє навантаження на одного практичного слідчого слідчих підрозділів Національної поліції (без урахування керівного складу та працівників організаційно-методичних підрозділів) за 12 місяців 2016 року становило 257 кримінальних проваджень.

Очевидним є те, що слідчий не зможе одночасно ефективно проводити досудове розслідування за кількома сотнями кримінальних проваджень. Він навіть не буде пам'ятати обставин більшості з них. І така критична ситуація склалася в умовах, коли в ЄРДР вносять лише кожен п'яту заяву про

кримінальне правопорушення. Якщо ж забезпечити стовідсоткове внесення заяв і повідомлень про злочини до реєстру, як цього вимагає КПК України, то на кожного слідчого територіального підрозділу поліції припадатиме вже по кілька тисяч кримінальних проваджень.

На наш погляд, зменшити навантаження на слідчих можна за допомогою як законодавчих змін, так й організаційно-кадрових заходів.

По-перше, слід проводити дізнання як початковий етап досудового розслідування злочинів, який передує досудовому слідству, залишивши його як самостійну форму розслідування кримінальних проступків. Правом проведення дізнання до передання кримінального провадження слідчому необхідно наділити працівників низки підрозділів кримінальної та патрульної поліції в межах визначеної компетенції.

По-друге, доцільно розширити штат органів досудового розслідування за рахунок працівників оперативних підрозділів кримінальної поліції (карного розшуку, захисту економіки, кіберполіції), які будуть розпочинати кримінальні провадження, проводити необхідні слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, закінчувати досудове розслідування за злочинами невеликої тяжкості та низкою злочинів середньої тяжкості, які, здебільшого, не спричиняють труднощів під час досудового розслідування.

Таким чином, лише шляхом комплексного підходу можливо рівномірно перерозподілити навантаження між працівниками органів досудового розслідування та інших служб поліції.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 листоп. 2015 р. № 1377 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15>. – Назва з екрана.

2. Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування: узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 січ. 2017 р. № 9-49/0/4-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html. – Назва з екрана.

3. Про звернення громадян [Електронний ресурс] : Закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-vp>. – Назва з екрана.